

Бронислав Вилдшайн

КЪЩАТА
НА
ИЗБРАНИТЕ

<https://instytutksiazki.pl/>

**Книгата се издава с подкрепата на
© POLAND Translation Program**

Преводач Лина Василева
Редактор Мирослава Бенковска
Технически редактор Стефка Иванова
Коректор Валя Калчева

Формат 32/84x108. Печ. коли 23

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „ТРУД“
София 1202, ул. „Св. св. Кирил и Методий“ № 84;
тел.: 02/942 23 75

Разпространение – тел.: 02/846 75 29
e-mail: office@trud.cc, www.trud.cc, www.znam.bg

Печат DPX Ltd.

Bronisław Wildstein
Dom wybranych, 2016

© Бронислав Вилдщайн, автор, 2016 г.
© Лина Василева, преводач, 2019 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, корица, 2019 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2019 г.

ISBN 978-954-398-628-6

Бронислав Вилгшайн

КЪЩАТА НА ИЗБРАНИТЕ

Превод от полски
Лина Василева

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „ТРУД“, 2019 г.

От преводача

Романът „Къщата на избраните“ от полския писател, журналист и публицист Бронислав Вилдщайн представя годините на т.нар. преход – годините на обществени и политически събития, променили живота на много хора. Промените несъмнено имат своите корени в началото на 80-те години на ХХ век, когато полският профсъюз „Солидарност“ отваря нова страница в историята не само на Полша.

Новите времена донасят не само непознати дотогава възможности и перспективи. Заедно с тях идва и една нова менталност, притежаваща целия спектър от присъщи на човешката психика белези и емоции, възходи и падения.

В условията на съвременното технологично общество нова роля е отредена и на масмедията. На фона на фалшивите новини все по-често се чуват гласове, които подкрепят формулировката на канадския теоретик в областта на комуникациите Маршал Маклуън, че „медията е съобщението“, тоест самото средство за комуникация има по-силно въздействие върху зрителя/читателя от доставяното съдържание.

Със своите универсални послания, мозаечна структура и нелинейна композиция (много ретроспекции), както и със специфичния си език (микс от професионален жаргон, административни клишета и разговорна лексика), романът проследява превръщането на телевизионния бос Збигнев Арски от младеж с идеали и възвишени цели в егоистичен карьерист, в безчувствен циник и мизантроп.

Арски чете „Елементарните частици“ от Мишел Уелбек, смятан за основоположник на литературно направление, описващо духовната нищета и безсърдечието на съвременния човек. Този мимоходом споменат факт също насочва към въпроса за влиянието на обществените условия и професионалната среда

върху метаморфозата на персонажите в романа. Бронислав Вилдщайн разкрива с дълбока проникателност как неведнъж хората биват преформатирани съобразно волята на новите очаквания. Не са подминати също някои от болезнените теми на днешния свят – от новоизлюпените бизнесмени в Полша и агресивните имигранти във Франция до глада в Африка. Както и тази за безскрупулното паразитиране върху красивите идеи за солидарност, безкористна помощ и съпричастие.

Вилдщайн въвежда темата за сблъсък между Доброто и Злото, персонифицирайки Злото в образа на Самуел Брак, най-изтъкнатия съвременен полски философ – приятел на Арски от младини. Той винаги остава в сянка, но се оказва реалната движеща сила на събитията. Не може тук да не споменем Воланд от „Майстора и Маргарита“ на Михаил Булгаков, който, скрит от очите на хората, контролира от заграбения московски апартамент не само силите на отвъдния свят, но и ситуацията в града.

Въпреки сравнително слабото си пряко участие в повествованието Самуел Брак присъства в него осезаемо, почти натрапчиво. Той е кукловодът, двигателят на сюжета, той върти Мелницата на надеждите. Дава измамното усещане за голям успех, за да го отнеме нехайно след това. Създава илюзията за реалност, гради къщички от карти, за да ги разруши после с едно духване. Отнема същността на човека и оставя кухата кукла съвсем сама срещу капаните на живота.

Дори когато демоничният ментор изчезва, Збигнев Арски продължава да го усеща край себе си, да чува гласа му – съветващ, насочващ, иронизиращ. Бездънните черни очи с жълти пламъчета са непрестанно фокусирани върху него. Ала те следят не само телевизионната знаменитост, те може да бъдат открити при всеки, който е изменил на доброто в себе си заради лесна кариера, лесни пари, лесна любов. Който отрича морала, Доброто, Бога – все едно дали с философски теории или с математически формули, доказващи, че Бог няма. Предателството спрямо себе си обаче се заплаща най-скъпо.

Покваряването на чисти души, умове, таланти доставя особено удоволствие на Злото. „Ти не можеш да понесеш съществуването на един честен човек, защото той става еталон на собственото ти безчестие“, пише Георги Марков. Духовните

инвалиди като Арски и персонажите от неговия кръг арогантно, със садистично удовлетворение водят до творческо и морално падение попадналите в орбитата им носители на Доброто. Сякаш за да отмъстят – кому? – за собственото си падение, което неохотно признават дори пред себе си. Само в редките мигове, когато ужасяващата самота започва да извежда от сенките призраците на техните непристойни деяния, а творческата и физическата импотентност сковават цялото им същество, съвсем плахо изскача някакво подобие на съвест. Но и то бързо бива прогонено с алкохол и наркотици. Пустотата тържествува.

Няма граници за цинизма. Арски изпитва задоволство от предвидимата съдба на „медийните палячовци“: „Показваме им пътя към върха, водим ги там за ръчичка, вече виждайки как губят равновесие и рухват от другата страна на урвата. Те са марионетки, а марионетките не осъзнават своя статут“. Не изпитва вина, дори се наслаждава на „смешната, претенциозна наивност на куклите марионетки, които си въобразяват, че са звезди“. Нещо повече – за него „висша радост е да ги върнеш на земята, даже да ги препънеш с крак, за да предизвикаш ефектно падане: красива и смешна катастрофа“.

Истината няма значение. Тя не е важна за кукловодите с девиз: „Вече не съществуват други величия освен нас самите“. Оплели като октопод съвременния свят на всички нива, те имат за цел да създадат „нов човек“. Идеята звучи абсурдно, но много от случващото се днес сякаш говори в подкрепа на прилагането на план за „изковаване на нов човек“. В него на медиите е отредена водеща роля: да променят коренно схващанията на потребителите, да им отнемат насадените от традиционната култура и от религията добродетели, предлагайки визия за живота като безкраен карнавал. Така човекът бива редуциран до гола екзистенция, желаеща единствено да се забавлява до смърт. Фалшификацията на ценностите тържествува.

Умален модел на проекта за света, създаван от подобни личности, представляват продуцираните от Збигнев Арски телевизионни предавания. Последното от тях, с наслов „Мелницата на надеждите“, е близко до формата на шоуто „Биг Брадър“. За участие в него са подбирани хора с успехи в професионален и личен план, очакващи още повече от бъдещето. По време на кастинга на кандидатите се обещават бляскави изяви и перспек-

тиви, но реалността се оказва съвсем различна – избраниците биват поставяни в неловки ситуации, компрометирани и унижавани. Целта е да се повиши гледаемостта и съответно рейтингът на телевизията съгласно закона на зрелищата: колкото по-груби, по-жестоки, толкова по-интригуващи. Подобни игри обаче никога не са невинни. Стига се до трагедия – един от участниците е убит, а един от водещите се самоубива. Многозначителен факт: този водещ е син на Самуел Брак.

В романа трудно могат да бъдат открити положителни герои, а ако има такива, те обикновено са сред жертвите. По веднъж установената повтаряща се схема низвергнатите от всевластните кукловоди хора престават да съществуват, буквално изчезват в личен, професионален, социален, обществен план. Същевременно светът на телевизията, който авторът (за известно време директор на полската обществена телевизия) прекрасно познава, е обрисуван безжалостно реалистично, на места с язвителна ирония и препратки към реално съществуващи медийни лица.

На фона на противоборството между традиционните ценности и емоционалната и духовна поквара на консуматорското общество „Къщата на избраните“ рисува една неособено приятна картина на нашето съвремие. Палитрата е красноречива: много черно, доста сиво и твърде малко бяло. В пресичащите се плоскости на реалността и метафизиката Бронислав Вилдщайн разкрива горчиви истини, провокира мъчителни размисли, поставя въпроси за смисъла на човешкия живот и важните неща в него, но също така – чрез отрицание на Злото – насочва към недвусмислени отговори.

Към отговори извън обхвата на бездънните черни очи с жълти пламъчета и философията на живота като безкраен карнавал.

ЛИНА ВАСИЛЕВА